

‘Dry-eyed justice’?

Over voor- en nadelen van een splitsing van het strafproces

Renée Kool*

Dat het slachtoffer belang heeft bij de strafrechtelijke afdoening wordt breed gedragen. De afgelopen jaren is diens processuele positie fors uitgebouwd. Maar participatie smaakt naar meer, voorgesteld is om het slachtoffer inspraak te geven op de straftoemeting. Daarmee lijken de grenzen van wat aan slachtofferparticipatie mogelijk is binnen een éénfaseproces bereikt. Op naar een tweefaseproces, of toch maar niet?

1 Open de poorten!?

Anno 2013 staan de poorten van het strafvorderlijk huis open voor het (metaforische) slachtoffer. Weliswaar is geen sprake van een processuele positie gelijkwaardig aan die van de verdachte, maar de rechtssubjectiviteit van het slachtoffer is onomstreden. Deze ontwikkelingen doen de gebinten van het strafvorderlijk huis kraken. Van oudsher is het strafvorderlijk stelsel immers niet ingericht op ‘directe dienstverlening’ aan het slachtoffer, maar is diens belang verdisconteerd in het door het Openbaar Ministerie gerepresenteerde publieke belang.¹ Deze gedachte is nog steeds leidend, en terecht, want het strafrecht staat weliswaar ten dienste van de rechtsgemeenschap, maar constitueert haar ook.² Dienstbaarheid aan het slachtofferbelang mag daarom geen afbreuk doen aan het rechtskarakter van het strafrecht. De gedachte dat sprake is van een ‘privatisering’ van het strafrecht – het onderwerp van dit Bijzonder Nummer – is mijns inziens misleidend; het suggereert een ruimte voor particuliere inbreng die het strafrecht uit haar aard niet kan bieden. Tegen de achtergrond van individualisering en daarmee samenhangende veranderde opvattingen over democratisch te legitimeren strafvorderlijke verhoudingen is hooguit sprake van een ‘privatisering *sui generis*’.

Kenmerkend daarvoor is dat de legitimiteit van straf(proces)rechtelijk handelen jegens het slachtoffer niet vooraf is gegeven, maar steeds opnieuw actief moet worden verworven.

Van oudsher is het strafvorderlijk stelsel niet ingericht op ‘directe dienstverlening’ aan het slachtoffer, maar is diens belang verdisconteerd in het door het Openbaar Ministerie gerepresenteerde publieke belang

Een en ander heeft onlangs geleid tot de invoering van een wettelijke catalogus van slachtofferrechten (Titel IIIA Sv).³ Die omvat ook het spreekrecht (art. 51e Sv), inhoudende dat het slachtoffer ter zitting mag spreken over de gevolgen die het strafbare feit voor hem heeft gehad. Van meet af aan is gewezen op de hierin gelegen spanning met de onschuldpresumptie; er is immers nog geen rechterlijk oordeel geveld over daderschap en schuld. Dit bezwaar werd destijds afgedaan met een beroep op de aan het spreekrecht verbonden, door de strafrechter

* Dr. R.S.B. Kool is universitair hoofddocent bij het Utrecht Center for Accountability and Liability Law en het Willem Pompe Instituut van de Universiteit Utrecht. De auteur is dr. John Blad (EUR) erkentelijk voor commentaar op een eerdere versie.

- 1 C.P.M. Cleiren, ‘Het slachtoffer, een persoon met rechten?’, in: A.G. Castermans e.a. (red.), *Ex Libris Hans Nieuwenhuis*, Deventer: Kluwer 2009, p. 479-492; C.P.M. Cleiren, *Evolueren naar meer horizontale en multi-dimensionale verhoudingen in het strafrecht*, Deventer: Kluwer 2010.
- 2 R.S.B. Kool, ‘Inleidende opmerkingen, commentaar’, in: Melai/Groenhuijsen, *Wetboek van Strafvordering*, Titel IVA, suppl. 178 2009.
- 3 Wet versterking positie slachtoffer, *Stb.* 2010, 1.
- 4 R.S.B. Kool, ‘Aantekeningen bij artikel 51e’, in: Melai/Groenhuijsen, *Wetboek van Strafvordering*, Titel IVA, suppl. 178 2009.
- 5 K. Lens, A. Pemberton & M. Groenhuijsen, *Het spreekrecht in Nederland: een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?*, Tilburg: Intervict 2010. Zie ook S. Leferink & K. Vos, *Spreekrecht of schriftelijke slachtofferverklaring: recht of kans?*, Utrecht: Slachtofferhulp Nederland 2008.
- 6 *Stb.* 2012, 345 resp. 370.
- 7 ‘Slachtoffer mag straf aangeven’, www.nu.nl/politiek/2769644/slachtoffer-mag-straf-aangeven.html (laatst geraadpleegd 8 februari 2013).
- 8 Naar aanleiding daarvan werd het amendement ingetrokken; *Kamerstukken II 2011/12*, 33 176, nr. 9. Het onderzoek wordt uitgevoerd door het departement Strafrecht van de

Rijksuniversiteit Groningen, de eindrapportage staat gepland voor voorjaar 2013. Het onderzoek omvat ook de vraag naar de wenselijkheid van splitsing in verband met de positie van de weigerende observandus. Deze vraag, en de daaraan gerelateerde wens de straf toe te snijden op het profiel van de (gewoonte)dader, leidde al aan het begin van de vorige eeuw tot voorstellen om het strafproces te splitsen; M.S. Groenhuijsen, 'Waarheidsvinding in het strafrecht', in: Nederlandse Juristen Vereniging, *Waarheid en waarheidsvinding in het recht*, Deventer: Kluwer 2012, p. 258-267.

9 W.F. Korthals Altes, 'Aparte strafmaatzittingen', *NJB* 2011-2, p. 74-75. Eerdere voorstellen vanuit wetenschappelijke hoek bleven zonder gevolg. Zie: Commissie Duk, Brief van 6 oktober 1976 aan de minister van Justitie, RA3081; R.S.B. Kool, 'Op zoek naar de grens', in: C. Brants e.a. (red.), *Legitieme Strafvordering*, Antwerpen/Groningen: Intersentia 2001, p. 171; R.S.B. Kool, 'Spreekrecht en openbaarheid', in: A. Beijer e.a. (red.), *Openbare strafrechtspleging*, Kluwer: Deventer 2002, p. 170 en J. de Wijckerslooth en J. Simonis, 'Spreekrecht voor slachtoffers als onderdeel van een straftoemetingzitting', *NJB* 2001-43, p. 2079-2083.

10 *Kamerstukken II* 2011-2012, 33 176, nr. 8.

11 *Kamerstukken II* 2011-2012, 33 176, nr. 9, p. 6; de uitlating is van Van der Steur.

12 Het betrof in totaal 21 zittingen; Lens e.a. 2010, par. 6.3.

13 Hier geldt dat 'slachtoffer' degene is die valt onder de omschrijving van art. 51a Sv, degene die als gevolg van het strafbare feit rechtstreeks schade heeft ondervonden. Die kring van personen valt echter niet samen met de kring van spreekgerechtigden ex art. 51e Sv.

14 O.a. HR 6 maart 2011, *NJ* 2012, 367.

15 *Kamerstukken II* 2007/08, 30 143, nr. 28, p. 21.

16 *Kamerstukken II* 2004/05, 30 143, nr. 3, p. 7.

17 M.S. Groenhuijsen & N.J.M. Kwakman, 'Het slachtoffer in het vooronderzoek', in: M.S. Groenhuijsen & G. Knigge, *Dwangmiddelen & Rechtsmiddelen*, Deventer: Kluwer 2002, p. 882-886.

18 Het betreft een onderzoek naar de mogelijkheden en wenselijkheid van splitsing van het strafproces dat mo-

te handhaven beperkingen.⁴ Inmiddels is het spreekrecht ingebed in de zittingsprocedure, zijn de ervaringen overwegend positief⁵ en zijn knelpunten via tussentijdse wetwijziging verholpen.⁶

Toch werd onlangs vanuit de politiek aangedrongen op verruiming van het spreekrecht. Het slachtoffer zou niet alleen meer spreekrecht moeten krijgen, maar ook het recht zich uit te spreken over de strafmaat en -modaliteit.⁷ Vooral nog krijgt het amendement onvoldoende steun in de Tweede Kamer, maar daarmee is het nog niet van tafel. Integendeel, het heeft ertoe geleid dat de gedachte dat het wenselijk zou zijn te komen tot splitsing van het strafproces nieuw leven werd ingeblazen (zie kader). Dat zou betekenen dat het strafproces in tweeën uiteen zou vallen, waarbij het oordeel over het daderschap wordt afgesplitst van het oordeel over de straftoemeting. Het slachtoffer zou dan in de tweede fase een inbreng kunnen hebben. De wetgever heeft daarbij niet over één nacht ijs willen gaan en heeft een onderzoek gelast naar de voor- en nadelen van zo'n splitsing.⁸ In deze bijdrage neem ik een voorschot daarop en zie ik, na een korte schets van de voorafgaande ontwikkelingen, de vraag naar de wenselijkheid van een splitsing van het strafproces vanuit het perspectief van het slachtoffer respectievelijk de verdachte.

In deze bijdrage zie ik de vraag naar de wenselijkheid van een splitsing van het strafproces vanuit het perspectief van het slachtoffer respectievelijk de verdachte

2 Op de agenda van de wetgever

De aanleiding tot het voorstellen van deze wijziging van het strafvorderlijk stelsel ligt ook ditmaal in de politieke wens tegemoet te komen aan (vermoede) maatschappelijke onvrede over de als onvoldoende ervaren mogelijkheden tot slachtofferparticipatie. Weliswaar werd ook vanuit de strafrechtspleging een voorstel gedaan te komen tot een splitsing van het strafproces, de inzet hiervan was echter niet de wens tegemoet te komen aan de behoeften van slachtoffers, maar de wens om een evenwichtiger afweging tussen de belangen van het slachtoffer en die van de verdachte mogelijk te maken.⁹

De 'klapluikeconstructie'

Voor de volledigheid wijs ik erop dat behalve de genoemde splitsing van het strafproces ten behoeve van het spreekrecht ook een voorstel is gedaan te komen tot een afsplitsing van vorderingen benadeelde partij die een onevenredige belasting vormen van het strafgeding. In dat geval zou verwijzing naar de kantonrechter moeten volgen (de zgn. 'klapluikeconstructie'). Het voorstel vloeit voort uit de verruiming van het ontvankelijkheidsvereiste voor de vordering benadeelde partij ex art. 51f lid 2 Sv en is afkomstig van de Raad voor de Rechtspraak, die daartoe een experiment heeft voorbereid bij de rechtbank Amsterdam. Het wachten is op een geschikte zaak; Raad voor de Rechtspraak, 'Proef met opsplitsen strafproces', 23 februari 2012, te vinden op www.rechtspraak.nl.

Die gedachte lag echter niet ten grondslag aan het amendement Van der Steur/Recourt, dat werd ingediend in het kader van het wetsvoorstel ter tussentijdse verruiming van het spreekrecht.¹⁰ Hier lag de aanleiding in de door de wetgever gestelde en in diens kielzog door de Hoge Raad gehandhaafde begrenzingen van het spreekrecht.

Het amendement hield een vergaande verruiming van het spreekrecht in. Spreekgerechtigden zouden het recht moeten krijgen 'een verklaring af te leggen', waarin niet alleen over de gevolgen van het strafbare feit, maar ook over de gang van zaken tijdens het opsporingsonderzoek, de vervolging en de strafmaat zou mogen worden gesproken. Daarbij zou de spreekgerechtigde 'zijn gevoelens en gedachten ten aanzien van de verdachte' moeten kunnen uitspreken ter zitting. Kortom: het slachtoffer zou ter zitting het vrije woord dienen te krijgen. Steun voor deze gedachte vonden de indieners in het evaluatierapport inzake het spreekrecht van Lens en anderen. Daaruit zou blijken dat 'er rechters zijn die gewoon toelaten dat alles gezegd wordt'.¹¹ Voor een dergelijke uitleg van de onderzoeksbevindingen is echter onvoldoende aanleiding. De waarnemingen ter zitting blijken uit dit rapport wijzen weliswaar op een naar wettelijke maatstaven te ruime, door de zittingsrechter geaccordeerde toepassing van het spreekrecht, maar gelet op het beperkte aantal observaties is een generalisering daarvan, zoals gegeven in het amendement, onterecht.¹²

Niettemin leggen onderzoeksbevindingen een zeker zittingsongemak bloot over de toepassing van het spreekrecht. Dit ongemak is terug te voeren op het gegeven dat het slachtoffer mag spreken over de gevolgen, nog voordat het oordeel over daderschap en schuld is gegeven. Bovendien staat jegens het slachtoffer geen ondervragingsrecht voor de verdediging open. Complicerende

factor daarbij vormt de onverdachte status van het slachtoffer, geconcretiseerd in de rechterlijke verplichting te waken voor secundaire victimisatie (art. 288a Sv).¹³ Deze opdracht geldt overigens niet alleen voor de rechter, ook voor de andere strafrechtelijke autoriteiten (politie en Openbaar Ministerie) geldt dat de strafrechtelijke afhandeling er niet toe mag leiden dat het slachtoffer opnieuw leed wordt aangedaan. Gevoegd bij de rechterlijke verplichting te waken voor overschrijding van de grenzen van het spreekrecht geeft dit soms aanleiding tot zittingsongemak.¹⁴ In het bijzonder kan spanning ontstaan met de jegens de verdachte in acht te nemen onschuldpresumptie (art. 271 lid 2 Sv). Kortom: binnen het gehanteerde model van een geconcentreerde behandeling (éénfaseproces) worden door betrokkenen (slachtoffer, verdachte, zittingsrechter) fricties gevoeld. Tegen deze achtergrond ligt momenteel de vraag voor of een splitsing van het strafproces daarvoor een oplossing zou kunnen bieden.

Binnen het gehanteerde model van een geconcentreerde behandeling worden door betrokkenen fricties gevoeld. Tegen deze achtergrond ligt momenteel de vraag voor of een splitsing van het strafproces daarvoor een oplossing zou kunnen bieden

3 Toegevoegde waarde voor het slachtoffer

Welke toegevoegde waarde heeft een splitsing van het strafproces voor het slachtoffer? Vooropgesteld moet worden dat er sprake zou moeten zijn van een systematische uitbouw van de positie van het slachtoffer als procesdeelnemer. Op het eerste gezicht past dit in de visie van de wetgever, waarin weging van het slachtofferbelang door de rechter geldt als 'een fundamenteel recht dat in een *behoorlijke procesvoering* aan de orde moet komen'.¹⁵ De nadruk ligt op het door mij gecursiveerde zinsdeel: splitsing van het strafproces zou gerechtvaardigd kunnen worden met een beroep op de door het slachtoffer te ervaren procedurele rechtvaardigheid en de daarmee te bevorderen legitimiteit van het rechterlijk oordeel. De

Onderscheid tussen participatierechten en procedurele bevoegdheden

Procedurele rechten omvatten de mogelijkheid tot zeggenschap met daarin besloten de mogelijkheid om doorslaggevende invloed uit te oefenen op de uitkomst van het strafproces. Bij participatierechten is geen sprake van een actieve of initiërende rol, maar betreft het afspraken om bij de uitoefening van processuele bevoegdheden door anderen (politie, Openbaar Ministerie en rechter) rekening te houden met de belangen van het slachtoffer. Het onderscheid ligt in het ontbreken van beslissingsmacht voor het slachtoffer – en daarmee in de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheid – die is verbonden aan de procedurele bevoegdheden. Dit onderscheid is terug te voeren op de opvatting dat slachtoffers geen verantwoordelijkheid dienen te dragen voor strafrechtelijke afdoeningen. Zie ook: European Forum of Victim Support, *Statement of Victims Rights in the Process of Criminal Justice*, Londen: s.n. 1996, p. 5.

verantwoordelijkheid voor straf(proces)rechtelijke beslissingen blijft daarbij in handen liggen van de Staat.¹⁶ Er is, in de woorden van Groenhuijsen en Kwakman, sprake van 'participatierechten' en niet van 'procedurele bevoegdheden' (zie kader).¹⁷ De betekenis van 'participatierechten' moet echter niet worden onderschat. Zij kunnen, zoals de voorliggende casus illustreert, aanleiding geven tot ingrijpende hervormingen van de strafvorderlijke systematiek, met daaraan gerelateerde verschuivingen van verantwoordelijkheden.

Splitsing van het strafproces zou gerechtvaardigd kunnen worden met een beroep op de door het slachtoffer te ervaren procedurele rechtvaardigheid en de daarmee te bevorderen legitimiteit van het rechterlijk oordeel

Zo'n systematische omslag is mijns inziens enkel te rechtvaardigen wanneer daaraan een empirisch vastgestelde, substantiële behoefte van slachtoffers ten grondslag zou liggen. Het destijds ingediende amendement gaf op dit punt geen onderbouwing, en ook het toegezegde onderzoek zal daarin niet voorzien.¹⁸ Dat is namelijk gericht op een inventarisatie van de strafvorderlijke gevolgen van een splitsing van het strafproces, en niet op de onderliggende victimologische behoeften. Wat rest is te rade te gaan bij bestaand victimologisch onderzoek. Daarbij zijn twee aandachtspunten van belang: de

menteel wordt uitgevoerd door het Departement Strafrecht van de Rijksuniversiteit Groningen. Naast de vraag naar de wenselijkheid van splitsing van het strafproces vanwege de inbreng door het slachtoffer ziet het onderzoek op de vraag of zodoende een oplossing kan worden geboden voor de strafvoetingsproblematiek bij de weigerende observandus. Het eindrapport staat gepland voor het voorjaar 2013. Zie overigens de recente waarschuwing van Groenhuijsen voor de keerzijden van slachtofferparticipatie; M.S. Groenhuijsen, Deetman, Samsom, Korver & Brenninkmeijer: 'Umwertung der Werte', *Delikt en Delinkwent* 2013, afl. 1, p. 1-13

19 Beide aandachtspunten hebben destijds ten grondslag gelegen aan de invoering van het spreekrecht; *Kamerstukken II* 2001/02, 27 632, nr. 3, p. 4. Een derde doelstelling vormde de via het spreekrecht te bewerkstelligen speciale preventie, ik laat deze hier buiten beschouwing. Overigens is geenszins uitgesloten dat het effectueren van ruimte voor het slachtoffer via een splitsing van het strafproces de behoefte aan processuele participatie zou versterken. Het aanbod kan immers de vraag sturen. Gelet op de noodzaak tot behoud van evenwicht binnen de strafvorderlijke systematiek en het risico op afkalking van rechtswaarborgen besloten liggende in slachtofferparticipatie dient de wetgever zich echter te onthouden van een dergelijk rechtsactivisme.

20 A. ten Boom e.a., *Behoeften van slachtoffers van delicten*, Den Haag: WODC 2008, nr. 262; M. Laxminarayan, *The Heterogeneity of Crime Victims*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2012, p. 57-79. Overigens is evenmin sprake van een eenduidige slachtofferbeweging; Vanessa Barker, 'The politics of pain. A political institutionalist analysis of crime victims' moral protest', *Law and Society Review* 2007-3, p. 619-664; A. Pemberton, 'Slachtofferbewegingen en herstelrecht. Over het belang van de realiteit achter de stereotypes', *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2011-4, p. 28-46. Voorts: J.J.M. van Dijk, 'Free the Victim: a Critique of the Western Conception of Victimhood', *International Review of Victimology* 2009-1, p. 1-33, welke wijst op de invloed van de sociale omgeving op de constructie van slachtofferschap.

21 Lens e.a. schatten dat het

spreekrecht op jaarbasis 230 tot 260 maal gebruikt wordt. Veelal betreft het ernstige strafzaken afgedaan door de meervoudige kamer; Lens e.a. 2012, p. 84. Onderzoek in het Verenigd Koninkrijk toont vergelijkbare resultaten: C. Hoyle e.a., *Evaluation of the 'One stop Shop' and Victim Impact Statement Pilots*, Bristol: University of Bristol 1998; R. Morgan & A. Sanders, *The Uses of Victim Statements*, Bristol: University of Bristol 1999; J.V. Roberts & M. Manikis, *Victim Personal Statements*, Oxford: Oxford University 2011; Ministry of Justice, *Breaking the circle. Effective punishment, rehabilitation and sentencing of offenders*, Londen: HMO 2010, par. 75-77.

22 R.S.B. Kool, M. Moerings & W. Zandbergen, *Recht op schrift*, Deventer: Kluwer 2002, par. 6.9; Leferink & Vos 2010, p. 36; Lens e.a. 2010, p. 85-89; Roberts & Manikis 2011.

23 Lens e.a. 2010, p. 85 resp. 88; Leferink & Vos 2010, p. 39; A. Pemberton, 'Het spreekrecht, vergelding of herstel', *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2005-3, p. 36; A. Pemberton & S. Reynaers, 'The controversial nature of victim participation: the therapeutic benefits in victim impact statements', in: E. Erez, M. Kilchling & J.A. Wemmers (red.), *Therapeutic Jurisprudence and Victim Participation in Criminal Justice: International Perspectives*, Durham: Carolina Press 2011, p. 229-249; Roberts & Manikis 2011.

24 Pemberton & Reynaers 2011, p. 233; Lens e.a. 2010, p. 88. Overigens constateren Lens e.a. dat de omvang van dergelijke gevoelens een reductie daarvan via het bieden van procesuele participatie soms gewoonweg in de weg staat.

25 Anders: J.V. Roberts & E. Erez, 'Communication in Sentencing: Exploring the Expressive Function of Victim Impact Statements', *International Review of Victimology* 2004-3, p. 223-244. Dit betoog overtuigt niet, omdat het geen afdoende empirische onderbouwing biedt, zeker niet omdat de geclaimde therapeutische effecten worden afgeleid uit de atypische geruchtmakende fraudezaak tegen Bernard Madoff.

26 Lens e.a. 2010, p. 89. Voorts: J.J.M. van Dijk & F. Van Mierlo, *Leemten in de slachtofferhulpverlening*, Tilburg: Intervict 2009.

27 Lens e.a. 2010, p. 89-90; A. Pemberton, 'De emotionele

ervaren procedurele rechtvaardigheid en de therapeutische effecten daarvan.¹⁹ Splitsing van het strafproces zou te rechtvaardigen zijn wanneer daarvan op de twee genoemde aandachtspunten een positief effect uit zou gaan dat beantwoordt aan een substantiële behoefte van slachtoffers. Belangrijk daarbij is in gedachten te houden dat victimologisch onderzoek uitwijst dat geen sprake is van een eenduidig slachtofferprofiel, noch van eenduidige slachtofferbehoeften.²⁰

Wat leert victimologisch onderzoek te denken? Het eerste wat opvalt, is dat beperkt gebruik wordt gemaakt van het spreekrecht.²¹ Voor de Nederlandse praktijk kan dit deels worden verklaard vanuit de tevredenheid over de 'schriftelijke variant' van het spreekrecht, de schriftelijke slachtofferverklaring. De ervaring leert dat de meerderheid van de slachtoffers er een voorkeur voor heeft om de rechter en de verdachte langs deze weg te informeren.²² Voor een ander deel van de slachtoffers geldt dat zij om uiteenlopende redenen geen behoefte hebben aan spreken ter zitting. Wat overeind blijft is dat slachtoffers behoefte hebben aan een juiste bejegening, uit dien hoofde worden het spreekrecht en de schriftelijke slachtofferverklaring gewaardeerd. Het 'therapeutisch effect' ligt hier besloten in het bieden van een procedureel forum aan het slachtoffer met de daarin gelegen ervaren erkenning ('victim voice').²³ De daarmee gegenereerde procedurele rechtvaardigheid heeft een, zij het relatief, herstellend effect, in de zin dat deze leidt tot een zekere reductie van gevoelens van woede en/of vrees.²⁴ Voor een systematische wijziging als gerepresenteerd door een splitsing van het strafproces is gelet op de geconstateerde slachtofferbehoeften vanuit oogpunt van procedurele rechtvaardigheid echter vooralsnog onvoldoende aanleiding.²⁵

De vraag is dan of het tweede aandachtspunt, het beoogde therapeutische effect, wel steun daarvoor biedt. Benadrukt moet worden dat het hier om daadwerkelijke therapeutische effecten zou moeten gaan. De ervaren procedurele rechtvaardigheid kan daaraan hebben bijgedragen, maar valt er niet mee samen. Of, zoals Lens en haar collega's het formuleren: 'het nut van expressie voor slachtoffers in strafrechtelijke context is niet analoog [...] aan het nut van expressie in een therapeutische context'.²⁶ In de victimologie, maar ook daaromheen, is het inzicht dat het noodzakelijk is zuiverheid te betrachten ten aanzien van therapeutische constructen groeiende.²⁷ Benadrukt

wordt dat de victimologie zich niet voor de strafrechtelijke kar moet laten spannen en alert moet blijven op 'politieke kaping' van victimologische uitkomsten.²⁸ Op deze plaats kan deze waarschuwing slechts worden onderschreven en kan worden geconstateerd dat het veronderstelde therapeutische effect van het spreekrecht en verdergaande vormen van slachtofferparticipatie (nog) niet eenduidig is vastgesteld.

Het veronderstelde therapeutische effect van het spreekrecht en verdergaande vormen van slachtofferparticipatie is (nog) niet eenduidig vastgesteld

Bij dit alles voegt zich een derde complicatie, namelijk de vraag of de politieke wens tot (verruiming van de) slachtofferparticipatie zich niet beperkt tot lippendienst aan het slachtoffer. Ervaringen opgedaan binnen systemen waarin van oudsher wordt gewerkt met een splitsing van het strafproces wijzen daar namelijk op. De inbreng door het slachtoffer is daarbinnen in tijd sterk gelimiteerd, vindt veelal schriftelijk plaats en beperkt zich in de regel tot informatie over de gevolgen van het strafbare feit.²⁹ Het lijkt er zodoende op dat de Nederlandse praktijk, ook zonder splitsing van het strafproces, meer ruimte biedt voor 'victim voice'. Maar ook hier geldt dat de terugloop van publieke middelen en het streven naar zittingsefficiëntie het risico op 'dode mussen' geenszins denkbeeldig maakt. Bovendien is zo'n klimaat niet bevorderend voor de omslag die binnen de strafrechtspleging, in het bijzonder door de rechterlijke macht, moet worden gemaakt om een splitsing van het strafproces te doen slagen voor het slachtoffer.

Maar gesteld dat de rechter, daartoe geïnformeerd en geïnspireerd door wat hem op de straftoemtingszitting verteld is, genegen zou zijn in de strafmaat rekening te houden met de gevolgen van het feit voor het slachtoffer: zou dat gunstige uitkomsten hebben voor het slachtoffer? Vooropgesteld moet worden dat de straftoemeting binnen de huidige werkwijze sterk 'voorgevormd' is. Er wordt gestreefd naar een zekere rechtsgelijkheid, te bewerkstelligen via landelijk geldende strafvorderingsrichtlijnen van het Openbaar Ministerie.³⁰ En ook door de zittende magistratuur wordt gewerkt met

interne richtlijnen.³¹ Binnen deze context is de rechter (maar ook de officier van justitie) gewoon een zekere ruimte te nemen om recht te doen aan de omstandigheden van het geval, welke ruimte hem (tot nu toe) wordt gelaten.³² Met inachtneming van deze smalle bandbreedte staat het de rechter vrij betekenis toe te kennen aan de inbreng door het slachtoffer (via uitoefening van het spreekrecht en/of inbreng van een schriftelijke slachtofferverklaring).³³ Forse verschuivingen in de strafmaat/-modaliteit zijn daarbij niet te verwachten. Integendeel, onderzoek naar de effecten van schriftelijke slachtofferverklaringen, al dan niet met daarin opgenomen ruimte voor een 'strafadvies' (een zogenoemde *Victim Statement of Opinion*), wijst uit dat de inbreng van het slachtoffer binnen de rechterlijke besluitvorming wordt geneutraliseerd.³⁴ Bovendien, en dat is bepaald niet onbelangrijk, wijst het onderzoek van Lens en anderen uit dat beïnvloeding van de strafmaat maar door een minderheid van de slachtoffers wordt nagestreefd.³⁵

Onderzoek naar de effecten van schriftelijke slachtofferverklaringen, al dan niet met daarin opgenomen ruimte voor een 'strafadvies' wijst uit dat de inbreng van het slachtoffer binnen de rechterlijke besluitvorming wordt geneutraliseerd

Er is vanuit slachtofferperspectief echter nog een vierde argument dat genoemd kan worden: de gedachte dat een splitsing van het strafproces aanleiding zou kunnen geven tot secundaire victimisatie vanwege het daaruit sprekende voorbehoud ten aanzien van de slachtofferstatus. Bij een splitsing van het strafproces wordt het slachtoffer immers niet op zijn woord geloofd, maar mag deze pas in tweede instantie, nadat de rechter heeft vastgesteld dat het strafbare feit als beweerd door het slachtoffer heeft plaatsgevonden, aan het woord komen. Voor Groenhuijsen vormt dit aanleiding om terug te komen op zijn eerdere standpunt dat een splitsing van het strafproces wenselijk zou zijn.³⁶ Deze opstelling strookt met zijn opvatting over de betekenis van een correcte bejegening van het slachtoffer,

en de daaraan verbonden noodzaak geen voorbehoud te maken betreffende de slachtofferstatus.³⁷

Omdat ik op dit punt (betreffende de voorlopige slachtofferstatus) een andere, wellicht kritischer opvatting ben toegedaan, kan dit argument mij niet overtuigen.³⁸ Dat laat onverlet dat Groenhuijsen terecht waarschuwt voor het risico op secundaire victimisatie dat kan liggen in een splitsing van het strafproces. Of dat risico aanleiding zou moeten geven om af te zien van een splitsing van het strafproces, is in mijn opvatting afhankelijk van de vraag welke voordelen dit zou bieden vanuit het perspectief van de verdachte en het achterliggende belang van een gewaarbord strafproces. Overigens misken ik daarmee niet de noodzaak van het bieden van een adequate processuele positie aan het slachtoffer. Ik geef echter een wat andere weg aan de onderdelen die liggen besloten in zo'n adequate positie. Mijn bezwaren tegen een verdere uitbouw van de slachtofferpositie zijn met name ingegeven door de vrees dat dit leidt tot een onevenwichtige afweging van de belangen van betrokken procesdeelnemers die uiteindelijk ten koste gaat van de belangen van de verdachte, en daarmee afbreuk doet aan het publiekrechtelijk karakter van het straf(proces)recht. Ook de wetgever heeft destijds, daartoe geïnspireerd door Groenhuijsen, gesteld dat geen sprake kan zijn van absolute slachtofferrechten.³⁹ Die waarschuwing lijkt in de huidige, op dienstbaarheid van het slachtofferbelang georiënteerde criminele politiek soms onder druk te staan.⁴⁰

4 Winst- en verliesmogelijkheden voor de verdachte

Na te hebben vastgesteld dat een splitsing van het strafproces vanuit slachtofferperspectief niet voor de hand ligt, rijst de vraag of de 'andere' procesdeelnemer – de verdachte – hierbij gebaat zou zijn.⁴¹ De verdachte is echter meer dan enkel procesdeelnemer, hij is – net als het Openbaar Ministerie – procespartij. Dat betekent dat hij, anders dan het slachtoffer, procedurele rechten heeft die zijn gericht op directe beïnvloeding van het strafgeding.⁴² Dat strookt met de belangen die voor de verdachte op het spel staan bij strafvervolgning en de daarmee (mogelijk) gepaard gaande inbreuk op zijn grondrechten. Juist wanneer het gaat om slachtofferparticipatie is het van belang dit verschil in positie tussen slachtoffer en verdachte voor ogen te houden. Wanneer

hond en zijn rationele staart in recent onderzoek naar slachtoffers van een misdrijf', *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2011-4 p. 17-28; Pemberton & Reynaers 2011, p. 232 en 235; Laxminirayan 2012.

28 O.a. B. van Stokkom, 'Victim's needs, well-being and "closure": is revenge therapeutic?', in: Erez, Kilchling & Wemmers 2011, p. 207-229. Zie i.h.b. p. 208, waar Van Stokkom schrijft: 'Fair treatment is not intended to heal: rather, it aims to guarantee the dignity and respect of the participants [...]'. Voor een bredere cultuurkritiek: F. Furedi, *Therapy Culture. Cultivating Vulnerability in an Uncertain Age*, London: Routledge 2004.

29 P.G. Cassell & E. Erez, 'Victim Impact Statements and Ancillary Harm: The American Perspective', *Canadian Criminal Law Review* 2011-2, p. 149-196; voor het tijdsaspect zie p. 235. Ook: P.G. Cassell, 'In Defense of Victim Impact Statements', *Ohio State Journal of Criminal Law*, Vol. 6, No. 611, 2009, p. 613-648. Volgens Erez en Cassell is het een axiomatisch uitgangspunt dat het slachtoffer de gelegenheid krijgt de rechter in de fase van het oordeel over ouderschap en verwijt te informeren. Zij baseren hun betoog echter op een beschrijving van de gang van zaken in enkele grote strafzaken waarin sprake was van een omvangrijk aantal slachtoffers, dan wel van ernstig leed bij slachtoffers. Dat geeft aanleiding tot vertekening.

30 Voor de reguliere delicten geldt dat de afhandeling, inclusief een indicatie van de strafreis wordt voorgeschreven via BOS Polaris. Voor de zwaardere delicten geldt als uitgangspunt dat deze met inachtneming van de omstandigheden van het geval dienen te worden afgedaan, echter voor de meeste worden ook hier via afzonderlijke richtlijnen aanwijzingen gegeven voor de strafvordering.

31 Gedoeld wordt op de afspraken inzake de straffoetmeting opgesteld door het Landelijk Overleg Voorzitters Strafssecties (LOVS).

32 Gedoeld wordt op de discussie inzake de invoering van minimumstraffen.

33 *Kamerstukken II* 2000/01, 27 632, nr. 8, p. 15.

34 R.C. Davis & B.E. Smith, 'The effect of victim impact statements on sentencing decisions: a test in an urban setting', *Justice Quarterly* 1994-3,

p. 453-469; E. Erez & P. Tontodonato, 'Victim Participation in Sentencing and Satisfaction with Justice', *Justice Quarterly* 1992-3, p. 394-415; E. Erez & K. Laster, 'Neutralizing victim reform: legal professionals' perspective on victims and impact statements', *Crime and Delinquency* 1999-4, p. 530-553; Cassell & Erez 2011; Kool e.a. 2002; Lens e.a. 2010.

35 Lens e.a. 2010, p. 89. Ook: Van Dijk 2009, p. 20. Voor de invoering van het spreekrecht lag dat percentage wat hoger: A. Pemberton, 'Meningen slachtoffers overwegend negatief', *Punthomma* 2004, p. 12-15.

36 Groenhuijsen 2012, p. 266. Zie ook: M. Groenhuijsen en R. Letschert, 'Over spreekrecht plus en een twee fasen proces. Dilemma's bij een verantwoorde hervorming van het strafprocesrecht', in: M.S. Groenhuijsen e.a., *KLM Van Dijk: liber amicorum prof. J.J.M. van Dijk*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2012.

37 M.S. Groenhuijsen, 'Slachtoffers van misdrijven in het recht en de victimologie. Een verslag van een intellectuele zoektocht', *Delikt en Delinkwent* 2008-10, p. 130: 'Het lijkt mij niet overdreven te stellen dat de twee nieuwe wetsartikelen een nieuw tijdperk bezegelen van fundamenteel heroverwogen verhoudingen binnen een strafgeding'. Groenhuijsen refereert hier aan het recht op een correcte bejegening neergelegd in art. 51b Sv en het spreekrecht uit hoofde van art. 51e Sv. Voorts: M.S. Groenhuijsen, 'Het slachtoffer in het brandpunt van dynamiek en stabiliteit in het systeem van strafvordering', in: A. Hartevelde, D.H. de Jong & E. Stamhuis (red.), *Systeem in ontwikkeling*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2005, p. 185, waar hij de betekenis van een adequate rechtspositie voor het slachtoffer benadrukt.

38 Kool 2009a en R.S.B. Kool, 'Verantwoorde slachtofferparticipatie', in: F. De Jong & R.S.B. Kool (red.), *Relaties van gezag en verantwoordelijkheid: strafrechtelijke ontwikkelingen*, Den Haag: BJu 2012, p. 159-179.

39 *Kamerstukken II* 2005/06, 30 143, nr. 8, p. 2.

40 Zie ook: M.S. Groenhuijsen, 'Mensenrechten van slachtoffers van delicten en verdachten in het strafproces', in: C.H. Brants e.a., *Er is meer*, Deventer: Gouda Quint 1996, p. 178, waar deze stelt dat ten aanzien van slachtofferre-

het gaat om slachtofferparticipatie wordt immers al snel de intuïtieve wens gevoeld daaraan tegemoet te komen.⁴³

Na te hebben vastgesteld dat een splitsing van het strafproces vanuit slachtofferperspectief niet voor de hand ligt, rijst de vraag of de 'andere' procesdeelnemer – de verdachte – hierbij gebaat zou zijn

Welk voordeel zou de verdachte dan kunnen hebben bij een splitsing van het strafproces? Een eerste winstpunt ligt in de verruiming van de mogelijkheden tot het voeren van verweer tegen de straftoemetingseis. Splitsing van het strafproces zou de verdachte immers de mogelijkheid bieden om zijn strategie te wijzigen. Bij ontkenning van het tenlastegelegde kan het primaire verweer dat vrijspraak zou moeten volgen immers op gespannen voet staan met een subsidiair te voeren straftoematingsverweer. Dat voordeel staat overigens los van de inbreng van het slachtoffer, onafhankelijk daarvan zou een ruimere opzet van het straftoematingsdebat wenselijk zijn. In het huidige bestel is het straftoematingsdebat namelijk, zoals Schoep stelt, 'vooral een intern debat (...)'.⁴⁴ Ook Duker is kritisch over de ruimte die binnen het beslissingsmodel wordt gelaten voor de straftoemeting. Hij wijst er daarbij op dat er, anders dan ten aanzien van de feiten, niet op voorhand een eis ter tafel ligt waarop de verdediging zich kan voorbereiden.⁴⁵ Nu kan niet worden volgehouden dat de strafeis geheel onvoorzienbaar is, zoals boven betoogd wordt. Zowel de eis als de op te leggen straf zijn immers afgestemd op richtlijnen die, zelfs als ze niet gepubliceerd zijn, in de regel bekend zijn bij de verdediging.

Niettemin kunnen er, zo bepleit Duker, redenen zijn om indien het verdedigingsbelang daartoe aanleiding geeft, opschorting van het strafgeding in de vorm van uitstel van vonniswijzing te gelasten.⁴⁶ In een procesmodel dat is gebaseerd op een geconcentreerde behandeling en naar tegenwoordige maatstaven geregeerd wordt door een streven naar zittingsoutput zal van deze mogelijkheid echter slechts bij uitzondering gebruik worden gemaakt. Dat kan echter anders zijn wanneer sprake is van strafzaken die ruime

media-aandacht genereren of een grote mate van slachtofferinbreng kennen, met daaraan verbonden emoties, zoals onlangs het geval was in de Amsterdamse zedenzaak.⁴⁷ Zowel Duker als Schoep pleiten daarom, op eigen gronden, voor een verruiming van de positie van de verdediging inzake de straftoemeting.⁴⁸ Die ruimte voor een adequatere behartiging van het verdedigingsbelang zou in beginsel worden gecreëerd met de invoering van een tweefasenproces.

Het belangrijkste effect van een splitsing van het strafproces voor de verdediging ligt op het vlak van de procedurele rechtvaardigheid

Nu is het de vraag of dit wanneer het gaat om de inbreng door het slachtoffer daadwerkelijk winst zou opleveren voor de verdediging. Gelet op de aanleiding tot splitsing, de wens om het slachtoffer ruim baan te bieden, is het de vraag of de weging van het slachtofferbelang door de rechter gelijk zal blijven. Ook hier geldt dat geen grote verschuivingen zijn te verwachten, het strikte format van de straftoemeting staat daaraan in de weg. Bovendien geldt ook hier dat een zekere neutralisering voorhanden ligt. Het belangrijkste effect van een splitsing van het strafproces voor de verdediging ligt dan ook op het vlak van de procedurele rechtvaardigheid. Hoewel daaraan vanuit slachtofferperspectief groot belang wordt gehecht, worden aanspraken ter zake door de verdachte door voorstanders van slachtofferinbreng sterk gerelativeerd. Illustratief is het ontzeggen van het ondervragingsrecht vanwege het daarin besloten risico op secundaire victimisatie.⁴⁹ In de huidige regeling wordt dit gerechtvaardigd door te wijzen op de beperkte aard van de inbreng door het slachtoffer, deze mag immers slechts verklaren over de gevolgen en niet over de ten laste gelegde feiten.⁵⁰ Dat neemt echter niet weg dat bij het spreken door het slachtoffer de fictie wordt gehanteerd dat de verdachte het feit heeft begaan, een fictie waartegen deze zich op dat moment niet te weer kan stellen. Anders ook dan ten aanzien van de vordering van de benadeelde partij heeft de verdediging in geval van uitoefening van het spreekrecht geen juridische aanknopingspunten waarop kan worden gereageerd. Sterker nog, wetende dat het oordeel over

daderschap en schuld nog moet worden gegeven, wordt een al te uitgesproken kritische opstelling jegens het slachtoffer meestal vermeden.

Nu moet een en ander niet worden uitvergroet, in een gemiddelde strafzaak weet de verdediging binnen de haar geboden mogelijkheden in de regel wel verweer te voeren. Bovendien is een algemeen geaccepteerd gegeven dat de rechter in geval van een veroordeling specifiek aandacht besteedt aan de gevolgen van het strafbare feit voor het slachtoffer, alsmede aan de houding van de verdachte dienaangaande. Wat echter blijft staan, is dat vanuit het perspectief van de verdachte al snel een indruk van rechterlijke vooringenomenheid kan ontstaan. De verplichting van de rechter om het slachtoffer met respect te bejegenen en geen vragen te stellen bij diens slachtofferschap kan daar zeker toe bijdragen. Een en ander kan aanleiding geven tot een wrakingsverzoek, een bij de verdediging in populariteit toenemende voorziening.

Mocht worden besloten tot een splitsing van het strafproces, dan zal dan ook gezocht moeten worden naar een evenwicht in de processuele positie tussen het slachtoffer en de verdachte, dat voor beiden recht doet aan de behoefte aan procedurele rechtvaardigheid

Mocht worden besloten tot een splitsing van het strafproces, dan zal dan ook gezocht moeten worden naar een evenwicht in de processuele positie tussen het slachtoffer en de verdachte, dat voor beiden recht doet aan de behoefte aan procedurele rechtvaardigheid. Dat impliceert dat de verdediging, net als het slachtoffer, meer ruimte moet worden geboden tot participatie. Daarmee is niet gezegd dat de verdediging ook het recht zou moeten krijgen het slachtoffer te ondervragen. Dat zou ook niet passen in het ondervragingsrecht dat is gericht op een gewaarborgde vaststelling van de feiten. Wel zou een meer op civielrechtelijke lees geschoeide deelprocedure kunnen worden gevoerd. Daarbinnen kan het Openbaar Ministerie de eis formuleren en onder-

bouwen, waarop het slachtoffer een aanvulling kan geven, eventueel inclusief een te geven 'strafadvies'. Ik ben daar overigens geen voorstander van, omdat dat volgens mij verwachtingen wekt die niet kunnen worden waargemaakt. De strafoplegging berust immers op een veelheid van factoren, waarvan de schade geleden door het slachtoffer er één is.⁵¹ Overigens geldt ook voor de door het slachtoffer te geven 'aanvullende eis' dat deze een zekere onderbouwing behoeft, voorkomen moet worden dat de straftoemingsprocedure ontspoot in een 'volksgericht'. Uitgangspunt voor mij is dat verdachte en slachtoffer zich, hoe moeizaam ook, tot elkaar verhouden als burgers, in welke hoedanigheid zij betrokken zijn in een publiekrechtelijke procedure. Daarin liggen voor beiden aanspraken besloten, maar ook verantwoordelijkheden, met een daarin gelegen notie van wederkerigheid.⁵²

Met het instromen van het slachtoffer als procesdeelnemer en de gestage verruiming van diens participatie neemt echter ook diens invloed op de strafrechtelijke besluitvorming toe, en dat brengt verantwoordelijkheden met zich mee

Hier raak ik echter een heikel punt. Vertrekpunt is immers dat het slachtoffer wanneer het gaat om strafvorderlijke beslissingen geen verantwoordelijkheid heeft te dragen. Daarom ook is de strafvervolgning overgelaten aan het Openbaar Ministerie en is de verdediging geen ondervragingsrecht toegekend jegens het sprekende slachtoffer.⁵³ Met het instromen van het slachtoffer als procesdeelnemer en de gestage verruiming van diens participatie neemt echter ook diens invloed op de strafrechtelijke besluitvorming toe, en dat brengt verantwoordelijkheden met zich mee. Het strafproces, inclusief de straftoemeting, is nu eenmaal geen *zero sum game*.

Wat moet nu de conclusie zijn ten aanzien van de voordelen die voor de verdachte liggen besloten in een splitsing van het strafproces? Winstpunt is dat de straftoemeting zodoende de status en aandacht krijgt die haar toekomt, waarmee ook de inbreng

ten sprake dient te zijn van een '*morality of aspiration*', tegenover de voor de verdachte geldende '*morality of duty*'; Kool 2009, aant. 8.

41 Ik ga hier voorbij aan het feit dat ook het Openbaar Ministerie procesdeelnemer is. Dat heeft echter als zodanig geen eigen direct belang bij een splitsing van het strafproces, zijn belang zou hooguit zijn gelegen in het waarborgen van het strafproces. Dat aspect wordt hier echter vanuit het perspectief van de verdediging besproken.

42 Het onderscheid 'procesdeelnemer' vs. 'procespartij' is afkomstig van Groenhuijsen en Kwakman; Groenhuijsen & Kwakman 2002, p. 846-847.

43 Of, zoals Edwards het treffend typeert: 'The possible contradictions in this eclectic tangle of justifications are often overlooked in favour of the intuitive feeling that it is right and appropriate to facilitate participation, and that providing victims with rights is simple and necessary counterbalance to the defendants rights'; I. Edwards, 'Victim participation in sentencing: the problem of incoherence', *The Howard Journal* 2001-1, p. 39-54.

44 G.K. Schoep, *Straftoemingsrecht en strafvorming*, Den Haag: Kluwer 2008, p. 181. Zie ook p. 182, waar Schoep schrijft: 'Het Nederlands strafproces is, in tegendeel tot hetgeen het beslissingsmodel doet vermoeden, in de kern ook niet ingericht op een procedure rondom de vaststelling van de straf, maar richt zich op de vaststelling van de strafbaarheid van feit en dader'.

45 M.J.A. Duker, *Legitieme straftoemeting*, Den Haag: BJu 2003, par. 4.4.5. Voorts over de interdependentie tussen de normering van de strafbeslissing en de materiële criteria daarvoor, inclusief het gebrek aan transparantie te dien aanzien: Schoep 2008, par. 4.4.

46 Duker 2003, p. 197.

47 Rb. Amsterdam 21 mei 2012, LJN: BW6148 en BW6149. Hier moet ook het activistische optreden van de raadsman van de verzamelde slachtoffers, Korver, worden genoemd. Zie ook diens onlangs verschenen boek waarin hij pleit voor verruiming van het spreekrecht: R. Korver, *Recht van spreken*, Amsterdam: Arbeiderspers 2012. In reactie hierop: Raad voor de Rechtspraak, 'Slachtoffer als volwaardig procespartij lastig uitvoerbaar', 18 oktober 2012, www.

rechtspraak.nl/actualiteiten/nieuws/pages/Slachtoffer-als-volwaardig-procespartij-lastig-uitvoerbaar.aspx.

- 48 Schoep pleit voor een 'een nadere procedurele inbedding van de strafbeslissing'; Schoep 2008, p. 812. Duker is voorstander van ruimere mogelijkheden tot opschorting van de strafoplegging; Duker 2003, p. 197. Hij wijst voorts op de mogelijke wisselwerking tussen het beantwoorden van de schuldvraag en de straf-toemeting.
- 49 Hierover H. Reeves & K. Mulley, 'The New Status of Victims in the UK: Opportunities and Threats', in: A. Crawford & J. Goodey (red.), *Integrating a Victim Perspective within Criminal Justice*, Dartmouth: Ashgate 2000, p. 140.
- 50 *Kamerstukken II 2000/01, 27 632*, nr. 3, p. 4; *Kamerstukken II 2001/02, 27 632*, nr. 8, p. 5.
- 51 Vgl. Raad voor de Rechtspraak, 'Slachtoffer als volwaardige procespartij lastig uitvoerbaar', 18 oktober 2012, *www.rechtspraak.nl/actualiteiten/nieuws/pages/Slachtoffer-als-volwaardige-procespartij-lastig-uitvoerbaar.aspx.*
- 52 Kool 2012; C. Hoyle, 'Empowerment through Emotion: The Use and Abuse of Victim Impact Evidence', in: Erez, Kilchling & Wemmers 2011, p. 249-285.
- 53 Roberts & Erez 2004, Cassell 2009; Cassell & Erez 2011.
- 54 Vgl. Duker 2003; Schoep 2008.
- 55 Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Rechtspraak en transparantie*, Amsterdam: Amsterdam University Press 2013.

daarop van de verdachte kan toenemen.⁵⁴ In dezelfde lijn zouden ook de mogelijkheden voor de verdediging om verweer te voeren tegen de door het slachtoffer ingebrachte informatie toenemen. Dat veronderstelt wel dat die ruimte wordt toegekend en dat de splitsing van het strafproces niet wordt beperkt tot het verruimen van de inbreng van het slachtoffer. Zo'n scenario zou afbreuk doen aan de door de verdachte te ervaren procedurele rechtvaardigheid, welk belang op zichzelf – mits op de juiste wijze gefaciliteerd – zou kunnen bijdragen aan de legitimiteit van strafoplegging en dienstbaar zou zijn aan de achterliggende strafdoelen. Als mogelijk nadeel kan het extra tijdsverloop worden genoemd dat naar verwachting is verbonden aan een splitsing van het strafproces. De daaruit voortvloeiende rechts-onzekerheid, en mogelijke gevolgen voor de duur van de preventieve hechtenis, kunnen zwaar wegen voor de verdachte.

Mits de juiste keuzes worden gemaakt wat betreft de grondslag en uitwerking, zodat de rechtsstatelijkheid van het straf(proces)recht blijft gewaarborgd, zou een splitsing van het strafproces zijn te verwelkomen

5 Afronding

De conclusie kan kort zijn. Een splitsing van het strafproces zou de zuiverheid waarmee de rechterlijke besluitvorming langs de lijnen van het beslissingsmodel (art. 348-350 Sv) wordt gevoerd ten goede kunnen komen. Daartegenover geldt dat de prakti-

sche effecten ervan niet dienen te worden overschat. De betekenis zal vooral liggen in de bevordering van de ervaren procedurele rechtvaardigheid voor het slachtoffer en, mits de juiste keuzes worden gemaakt, voor de verdachte. In het verlengde hiervan kan hiervan ook een positief effect uitgaan op de publieke perceptie van de rechterlijke besluitvorming.⁵⁵ Bovendien kan zo tegemoet worden gekomen aan de door de rechterlijke macht gevoelde spanning tussen de onverdachte status van het slachtoffer en de 'verdenking' die daaruit spreekt richting de verdachte, welke haaks staat op de onschuldpresumptie en het verbod op rechterlijke vooringenomenheid.

Kortom: mits de juiste keuzes worden gemaakt wat betreft de grondslag en uitwerking, zodat de rechtsstatelijkheid van het straf(proces)recht blijft gewaarborgd, zou een splitsing van het strafproces zijn te verwelkomen. De vraag is of de wetgever bereid is zichzelf op dit punt de maat te nemen. Ik ben daar niet al te somber over gestemd, gelet op de kritische parlementaire ontvangst van het amendement Van der Steur/Recourt. Het is goed te weten dat de wetgever in een tijdsbestek dat wordt gedomineerd door (overigens invoelbare) maatschappelijke sympathie voor het (metaforische) slachtoffer, met daaruit voortvloeiend spiegelbeeldig negatief van de verdachte, de rem weet te vinden en zich rekenschap geeft van de mogelijke schaduwzijden van slachtofferparticipatie. Daarmee is niemand, noch het slachtoffer, noch de verdachte, enig recht ontzegd. Betoogd is slechts dat wijzigingen van het strafvorderlijk systeem met zorg dienen te worden overdacht en uitgevoerd, inclusief het ter beschikking stellen van de daarvoor benodigde middelen. Op die voorwaarden kan de invoering van een tweefasenproces een juiste keuze zijn.